

USAID
AMERİKA XALQINDAN

Azərbaycan Respublikasının
Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

Azərbaycan Dövlət
Aqrar Universiteti

AgroNote

Kənd Təsərrüfatı Uçotu Jurnalı

Alma

“AgroNote”

konsepsiyasının müəllifləri

Şəfiyev İsa
Qəmbərova Səadət

Əlaqə nömrələri: (055) 656 36 72, (051) 744 55 38

Elektron poçt ünvanları: isa.sefi@gmail.com,

qamberova.seadet@gmail.com

Bu AgroNote qeyd təsərrüfat uçot jurnalı **ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin dəstəyi** ilə 72011219C00001 sayılı müqavilənin şərtlərinə uyğun olaraq nəşr edilib. Kitabda söylənilən fikirlər müəllifə məxsusdur və ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin mövqeyini özündə əks etdirmir.

ALMA HAQQINDA MARAQLI MƏLUMATLAR

- Alma dünyanın müxtəlif bölgələrində 3 növü (Mədəni alma, Sibir alması və Yabanı alması) mədəni halda becərilir.
- Alma bitkisinin tərkibində karbohidratlar, üzvi turşular, yağlar, aşı maddələri, mineral duzlar, zülal maddələri, fermentlər, vitaminlər və bir çox qiymətli maddələr var.
- Alma bitkisinin tərkibində sortlardan asılı olaraq təxminən 11.0-16.9% quru maddə, 9.6-13.3% ümumi şəkər, 0.18-0.17% turşuluq, 1.37-5.77 % vitamin C vardır.
- Almadan müxtəlif məmulatlar hazırlanır ki, bunların da insan orqanizmində xüsusilə ürək zəifliyinə, qan azlığına, xroniki mədə-bağırsaq xəstəliklərinə, eləcə də vitamin azlığına qarşı müalicəvi əhəmiyyəti vardır.
- Yer kürəsinin mülayim iqlim qurşağında yerləşən bütün bölgələrdə alma istehsalı üçün əlverişli torpaq-iqlim şəraiti vardır.
- Son 20 ildə dünyada alma istehsalı 66,8% artmışdır və hal-hazırda dünyada alma istehsalı 69 milyon ton civarındadır.
- Dünyada orta hesabla il ərzində 4,9 milyon ha sahədə alma bitkisi yetişdirilir. Bu sahələrin 3/4 Asiya və Avropa qitələrində yerləşir.
- Alma istehsalında dünya birincisi olan Çin alma istehsalının 48%-ni həyata keçirir.
- Alma son onillikdə əsasən Avropa ölkələri (Polşa istisna olmaqla) və ABŞ-da yeni texnologiyaların, sıx əkin sisteminin tətbiqi və daha məhsuldar sortların istifadəsi nəticəsində bağ əkin sahələri 508,591 hektar (-4,12%) azalmış, bir hektardan orta məhsuldarlıq 8,15 tondan 14,2 tona yüksəlmiş, yəni 74,22% artmışdır.
- Dünyada almanın orta hesabla 20 min sortu vardır ki, bunun da 325-dən çoxu MDB-nin meyvəçilik bölgələri üçün rayonlaşdırılmışdır.
- Cənubi Amerikada yetişdirilən Delişes, Qolden Delişes, Makintos, Aydared və Conaqold, Yeni Zelandiyada yetişdirilən Brayburn və Qala, Avstraliyada yetişdirilən Qrani Smit, Yaponiyada yetişdirilən Fuji və bunların təmsil etdiyi qrupların digər sortları dünya alma istehsalının 50%-dən çox hissəsini təşkil edirlər.
- Azərbaycanda iqtisadi rayonlar sırasında Quba-Xaçmaz zonası alma istehsalının 72,2%-ni təşkil edir.
- Azərbaycanın torpaq və iqlim şəraiti və dünyanın ən böyük alma idxalçısı olan Rusiya Federasiyası ilə həmsərhəd olması alma istehsalı sahəsində ixracatçı dövlət olmağa tamamilə imkan verir.
- Respublikamızda əsasən almanın 300-dən çox müxtəlif sortları becərilir. Bunlardan altmışı sənaye üçün əhəmiyyətlidir.
- Respublikamızda əsasən Fəximə, Şirvan reneti, Papirovka, Melba, Yeva yaylıq alma sortları, Sarı Belfler, Qışlıq qızıl parmen, Landsberq reneti payızlıq sortları, Cır Hacı, Sarı turş, Simirenko reneti, Qolden Delişes, Qızıl Əhmədi, Şampan reneti, Red Delişes, Royal red Delişes qışlıq sortları, Qrani Smit, Fuji, Qolden Delişes x 972, Conaqold, Ağ renet və "Spur" tipli introduksiya olunmuş sortları becərilir.
- Alma işığa və rütubətə tələbkar bitkidir. İllik yağıntıların miqdarından asılı olmayaraq vegetasiya dövründə 2-3 həftədən artıq müddətdə yağıntı olmadıqda bitkilər mütləq suvarılmalıdır.

BİR HEKTAR SAHƏDƏ YARI İNTENSİV ALMA BAĞININ SALINMASI VƏ BECƏRİLMƏSİNƏ ÇƏKİLƏN XƏRCLƏR

Cədvəl 1

<i>ƏKİN SXEMİ: 5.5m x 3m</i>	<i>1İL ÜÇÜN</i>		<i>AZN</i>		<i>İL ƏRZİNDƏ GÖRÜLƏN İŞLƏR</i>					<i>İLLİK GƏLİR, AZN</i>				
<i>BƏNDLƏR</i>	<i>Vahid</i>	<i>1 hektara</i>	<i>ədədin qiyməti</i>	<i>Cəmi</i>	<i>1-ci</i>	<i>2-ci</i>	<i>3-cü</i>	<i>4-cü</i>	<i>5-ci</i>	<i>1-ci</i>	<i>2-ci</i>	<i>3-cü</i>	<i>4-cü</i>	<i>5-ci</i>
MƏHSULDARLIQ	ton	1	1 500	1 500			15	30	40			22 500	45 000	60 000
SATIŞDAN ƏLDƏ OLUNAN ÜMUMİ GƏLİR												22 500	45 000	60 000
TORPAQ SAHƏSİNƏ YATIRILAN İNVESTİSİYA														
TORPAQ SAHƏSİNİN HAZIRLANMASI 1)	dəfə	3	100	300	0	0	0	0	0	300	0	0	0	0
ƏKİN ÇALALARI 2)	ədəd	600	1,00	600	0	0	0	0	0	600	0	0	0	0
TİNGLƏRİN ALINMASI 2)	ədəd	600	4	2 400	0	0	0	0	0	2 400	0	0	0	0
SUVARMA SİSTEMİNİN QURAŞDIRILMASI	ədəd	1	3 400	3 400	0	0	0	0	0	3 400	0	0	0	0
TİNGLƏRİ ƏKİLMƏSİ 2)	ədəd	600	1,00	600	0	0	0	0	0	600	0	0	0	0
CƏMİ	ədəd			7 300						7 300				
GÜBRƏLƏR VƏ DƏRMANLAR														
NPK (AZOT-FOSFOR-KALİUM) 3)	kq	700	2,80	1 960	700	805	875	875	875	1 960	2 254	2 450	2 450	2 450
KALSİUM NİTRAT 4)	kq	200	2	400	200	230	250	250	250	400	460	500	500	500
MAQNEZİUM NİTRAT 5)	kq	100	2	200	100	115	125	125	125	200	230	250	250	250
CƏMİ				2 560						2 560	2 944	3 200	3 200	3 200
HERBİSİDLƏR 6)	litr	3	40	120	3	3	3	3	3	120	120	120	120	120
İNSEKTİSİDLƏR VƏ FUNQİSİDLƏR 6)				250						250	300	400	500	500
ÜMUMİ MƏBLƏĞ				370						370	420	520	620	620
ƏMƏK HAQQI XƏRCLƏRİ														
DAİMİ İŞÇİ	ay	12	400	4 800						4 800	4 800	4 800	4 800	4 800
SUVARMA	ay	12	100	1 200						1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
TRAKTOR SÜRÜCÜSÜ	ay	12	400	4 800						4 800	4 800	4 800	4 800	4 800
SEYRƏLTMƏ VƏ BUDAMA İŞLƏRİ ÜZRƏ XƏRCLƏR 7)	ədəd	600	3,2	0		600	600	600	600	0	1 200	1 920	1 920	1 920

MƏHSUL YIĞIMI 8)	gün	1	560	0						0	0	560	560	560
AQRONOM MƏSLƏHƏTİ (YERLİ)	il	1	500	500						500	500	500	500	500
CƏMI				11 300						11 300	12 500	13 780	13 780	13 780
CƏMI BECƏRİLMƏ XƏRCLƏRİ					-					21 530	15 864	17 500	17 600	17 600
ÜMUMİ GƏLİR										-	-	22 500	45 000	60 000
XALİS MƏNFƏƏT										(21 530)	(15 864)	5000	27 400	42 400
XALİS MƏNFƏƏT (kumulyativ)											(37 394)	(32 394)	(4 994)	37 406

* **Xüsusi qeyd 1.**Cədvəldə göstərilən bütün qiymətlər və hesablamalar nisbidir və təsərrüfatın xüsusiyyətləri, biznes imkanları və bazarda mövcud olan tələb-təklif əsasında dəyişə bilər.

****Xüsusi qeyd 2.**Gübrələrin verilməsi, herbesid və fungusidlərdən istifadə, tövsiyə xarakteri daşıyır və yalnız yerli aqronomun nəzarəti altında bitkilərə verilə bilər.

- 1) Sahənin əkinə hazırlanması (təmizlənməsi, hamarlanması və sair aqrotexniki işlər).
- 2) 5.5 m × 3m sxemi üzrə 1 hektara 600 ting alınıb əkilməlidir və hər bir tingin əkilməsinə görə işçiyə 1 AZN ödənilməsi nəzərdə tutulur.
- 3) NPK gübrəsinin əkilmiş bağın 1 hektarına birinci ilində 700 kq, ikinci ildə 805 kq, növbəti üç illərdə isə 875 kq verilməsi tövsiyə olunur.
- 4) Kalsium Nitrat gübrəsinin əkilmiş bağın 1 hektarına birinci ilində 200 kq, ikinci ildə 230 kq, növbəti üç illərdə isə 250 kq verilməsi tövsiyə olunur.
- 5) Maqnezium Nitrat gübrəsinin əkilmiş bağın 1 hektarına birinci ilində 100 kq, ikinci ildə 115 kq, növbəti üç illərdə isə 125 kq verilməsi tövsiyə olunur.
- 6) Herbesidlərin hər il 1 hektar bağa 3 litr qədər verilməsi tövsiyyə olunur, inseksidlər, funqisidlər və herbesidlərin bitkilərə verilməsi bir başa aqronom nəzarəti və tövsiyələri əsasında olmalıdır.
- 7) Burada kal meyvələrin ağaclarda seyrəldilməsi və ağacların budanması birgə hesablanıb (cəmi - 3.2 AZN bir ağaca). Lakin 1-ci il yalnız budama olacaq və burada hər bir ağac üçün xərc - 2 AZN nəzərdə tutulub.
- 8) Nəzərdə tutulur ki, 20 işçi bir gün ərzində 1 hektar bağın məhsulunu yığıb tamamlayacaq. Bir işçinin gündəlik əmək haqqı 28 AZN hesabı ilə DSMF ödənişləri nəzərə alınmaqla ödənilir.
- 9) Əmək haqqı ödənişləri üzrə xərclər, Vergi Məcəlləsinə edilmiş sonuncu dəyişiklikləri nəzərə almaqla hesablanmışdır.

Alma

Cədvəl 2

S/s	İri təsərrüfatlar üçün tövsiyə olunan investisiya xərcləri	Məbləğ, AZN
1	Artezian quyusunun qazılması, nasosun quraşdırılması və elektrik şəbəkisinə qoşulması	70 000
2	Damcılama suvarma sisteminin quraşdırılması	3 400
3	Traktorun alınması	26 000
4	Dərman çiləyiçisinin alınması	8 000
5	Köməkçi istehsal sahələrinin tikintisi (su hovuzu, anbar və s.)	20 000
6	Bağın hasara alınması	20 000
7	Sair əsaslı investisiya qoyuluşları	10 000
Cəmi investisiya xərcləri		157 400

Texnoloji xəritənin açıqlamaları

Cədvəl 3

Alma bağının salınması üzrə əməliyyatların açıqlamaları					
S/s	Kənd təsərrüfatı işlərinin məzmunu	Ölçü vahidi	1 hektar üçün	Vahidinin qiyməti, AZN	Ümumi məbləğ, AZN
1	2	3	4	5	6
A	Bağın salınması və birinci il üzrə xərclər				18 130
1	Torpaq sahəsinin hazırlanması	dəfə	3	100	300
	Əkin çalaları	ədəd	600	1	600
	Tinglərin alınması	ədəd	600	4	2 400
	Tingləri əkilməsi	ədəd	600	1	600
2	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			2 560
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	250
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	0	0	0
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
Məhsul yığımı*	gün	0	0	0	
B	İkinci il üzrə xərclər				15 864
	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			2 944
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	300

3	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	600	2	1 200
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	0	0	0
C	Üçüncü il üzrə xərclər				17 500
4	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			3 200
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	400
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	600	3,20	1 920
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	1	560	560
D	Dördüncü il üzrə xərclər				17 600
5	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			3 200
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	500
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	600	3,20	1 920
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	1	560	560
E	Beşinci il üzrə xərclər				17 600
6	Suvarma	ay	12	100	1 200
	Gübrələmə	Açıqlamada qeyd edilmişdir.			3 200
	İnsektisidlər və funqisidlər	-	-	-	500
	Herbesid çiləmə	litr	3	40	120
	Seyrəltmə və budama	ədəd	600	3,20	1 920
	Daimi işçi xərcləri	ay	12	400	4 800
	Traktor sürücüsü	ay	12	400	4 800
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il	1	500	500
	Məhsul yığımı*	gün	1	560	560
Cəmi xərclər					86 694

*Nəzərdə tutulur ki, fermer iki il ərzində meyvə bağına davamlı olaraq investisiya xərcləri çəkir. 3-ci ildən etibarən məhsul yığımı üzrə xərclər nəzərə alınır.

Bütün hesablamalar nisbidir, tövsiyə xarakteri daşıyır və təsərrüfatın xüsusiyyətləri, biznes imkanları və bazarda mövcud olan tələb-təklif əsasında dəyişə bilər.

TƏSƏRRÜFAT SAHİBİ HAQQINDA MƏLUMATLAR

Ad, soyad, ata adı		
VÖEN		
Təvəllüd (gün/ay/il)		
Telefon nömrəsi	Mobil:	Ev:
Elektron poçt ünvanı		
Yaşadığı ünvan (rayon, kənd, qəsəbə, küçə, ev, məhəllə)		
Torpaqların yerləşdiyi rayonun və kəndin adı		
Torpağın yerləşdiyi ərazinin adı (xüsusi bir ad)		
Ümumi torpaq sahəsinin ölçüsü		
Əkilən torpaq sahəsi		
Maliyyə ili		

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Təsərrüfat xərcləri

S/s	Tarix	Əməliyyatların növü	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Gəlir əməliyyatları

S/s	Tarix	Məhsulun adı	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Gəlir əməliyyatları

S/s	Tarix	Məhsulun adı	Ölçü vahidi	Miqdarı	Qiyməti, AZN	Cəmi məbləğ, AZN
1/...../.....					
2/...../.....					
3/...../.....					
4/...../.....					
5/...../.....					
6/...../.....					
7/...../.....					
8/...../.....					
9/...../.....					
10/...../.....					
Cəmi						

Mənfəət və zərər hesabatı

Gəlirlər	Məbləğ, AZN
Cəmi gəlirlər	
Xərclər	
Cəmi xərclər	
Xalis mənfəət (zərər)	

TƏSƏRRÜFAT FƏALİYYƏTİNİN TƏHLİLİ

Cədvəl 4

S/s	İri təsərrüfatlar üçün tövsiyə olunan investisiya xərcləri	Məbləğ, AZN
1	Artezian quyusunun qazılması, nasosun quraşdırılması və elektrik şəbəkisinə qoşulması	
2	Damcılama suvarma sisteminin quraşdırılması	
3	Traktorun alınması	
4	Dərman çiləyiçisinin alınması	
5	Köməkçi istehsal sahələrinin tikintisi (su hovuzu, anbar və s.)	
6	Bağın hasara alınması	
7	Sair əsaslı investisiya qoyuluşları	
Cəmi investisiya xərcləri		

Texnoloji xəritənin açıqlamaları

Cədvəl 5

Alma bağının salınması üzrə əməliyyatların açıqlamaları					
S/s	Kənd təsərrüfatı işlərinin məzmunu	Ölçü vahidi	1 hektar üçün	Vahidinin qiyməti, AZN	Ümumi məbləğ, AZN
1	2	3	4	5	6
A	Bağın salınması və birinci il üzrə xərclər				
1	Torpaq sahəsinin hazırlanması	dəfə			
	Əkin çalaları	ədəd			
	Tinglərin alınması	ədəd			
	Tingləri əkilməsi	ədəd			
2	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
Məhsul yığıcı	gün				
B	İkinci il üzrə xərclər				
3	Suvarma	ay			
	Gübrələmə	Cəmi məbləğ			
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			

	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
C	Üçüncü il üzrə xərclər				
4	Suvarma	ay			
	Gübrələmə		Cəmi məbləğ		
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
D	Dördüncü il üzrə xərclər				
5	Suvarma	ay			
	Gübrələmə		Cəmi məbləğ		
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
E	Beşinci il üzrə xərclər				
6	Suvarma	ay			
	Gübrələmə		Cəmi məbləğ		
	İnsektisidlər və funqisidlər	-			
	Herbesid çiləmə	litr			
	Seyrəltmə və budama	ədəd			
	Daimi işçi xərcləri	ay			
	Traktor sürücüsü	ay			
	Aqronom məsləhəti (yerli)	il			
	Məhsul yığımı	gün			
Cəmi xərclər					

